

Vastine Pohteen vanhusneuvoston vastaukseen Kuusamon vanhusneuvoston kirjeeseen ja vakavaan huolenilmaisuun

Kuusamon vanhusneuvosto kiittää Pohdetta vastauksesta ja mahdollisuudesta tuoda näkemyksemme esille.

Yleisesti Kuusamon Vanhusneuvosto toivoo, että Pohde todella toimii vastineessaan (10.11.2025 sivu 1) Kuusamon Vanhusneuvostolle kirjoittamallaan tavalla: **“että palveluntarpeenarviointia tehtäessä on kunnioitettava asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja otettava huomioon asiakkaan toiveet, mielipiteet ja yksilölliset tarpeet”**. Valitettavasti Kuusamon vanhusneuvosto toteaa, asiakkailta ja läheisiltä saadun palautteen pohjalta, että Pohteen palveluja myöntäessä palvelut eivät usein vastaa edellistä lausetta. Muistutamme, että ns. henkilöstöpula ei ole peruste puutteellisille päätöksille, varsinkin jos henkilöstöpula on itse aiheutettua muun muassa irtisanomisten ja säästöjen seurauksena, kun työhyvinvointia on merkittävästi heikennetty.

Alla keskeiset huomiomme:

1. Palvelusetelin arvo

Nykyinen palvelusetelin arvo ei kata todellisia kustannuksia, koska yrittäjiltä kiellettiin hinnankorotukset vuodelle 2026. Tämä vaarantaa yksityisten palveluntuottajien toiminnan edellytyksiä sekä rajoittaa palveluntuottajien mahdollisuuksia tarjota laadukkaita palveluja ja heikentää ikäihmisten valinnanvapautta. Samaan aikaan yleisellä tasolla sovitut palkankorotukset ja uudet kantakirjausohjelmat tulevat nostamaan kustannuksia. Samaan aikaan Pohde itse nostaa palvelumaksuja.

2. Kotihoidon käyntiajat ja määrät

Säännöllisen kotihoidon käyntiajat ja määrät ovat liian pienet suhteessa asiakkaiden tarpeisiin, palvelutarpeen arvioinnissa nämä alimitoitetaan. Riittämätön kotihoito lisää toimintakyvyn heikkenemisen riskiä ja kasvattaa raskaampien palveluiden tarvetta. Liian pienet käyntiajat ovat henkilökunnalle liian raskasta eettisesti ja moraalisesti, eikä niillä pystytä toteuttamaan asiakkaan sopimuksessa sovittuja työtehtäviä eikä vastaamaan sääntöjen määäämiin työtehtäviin annetussa ajassa. Mahdollinen resurssipula ei ole peruste palveluiden heikentämiselle tai alimitoitamiselle, koska henkilökuntaa kyllä riittää, kun työolot pidetään hyvinä ja työaikaa on riittävästi per asiakas, jolloin hoitaja voi tehdä työnsä ammattieettisesti hyvin.

3. Kotikuntoutus

Mielestämme kotikuntoutus kuvaa tätä kokonaisuutta väärin, kyse on oikeasti palveluntarvearvioinnista, jossa arvioidaan asiakkaan palvelutarvetta sisältöineen ja käyntimäärineen. Kuntoutus on oikeasti sivuroolissa. Se on kuntoutusta, että asiakas saa vaikka fysioterapeutin viiden kerran kuntoutusjakson esim. lonkkaleikkauksen

jälkeen. Esimerkiksi käden katkaissut henkilö ei saanut Pohteelta tätä heidän ”kotikuntoutusjaksoa” vaan ohjattiin ostamaan palvelua yksityiseltä palveluntuottajalta, vaikka kotikuntoutus tulisi juuri olla niille henkilöille, jotka ovat akuutin avun tarpeessa. Kotikuntoutuksen resursseja voisi tehostaa muun muassa siten, että jo säännöllisten palveluiden piirissä olevien asiakkaiden muuttuvissa tilanteissa luotettaisiin palveluntuottajan ammattilaisuuteen ja Pohde voisi tällöin käyttää resursseja uusien asiakkaiden akuutteihin ”kotikuntoutusjaksojen” arviointeihin, joihin Pohteella on jo nyt liian pitkät jonot. Tässä tilanteessa asiakkaat eivät pääse palveluiden piiriin, ellei se ole juuri tarkoituskin?

4. Omaishoito

Omaishoitajien määrä Kuusamossa on vähentynyt koska tukipalveluita on heikennetty, omaishoitajille tulee taata lakisääteiden vuoroahoito ja riittävät kotipalvelut kotiviikoille. Nämä toimet siirtävät hoidettavan siirtymistä ympärivuorokautiseen hoitoon. Pohde heikensi kotiin vietäviä tukipalveluita omaishoitajilta, kuten lomittajan saannin kotiviikoille esim. asioinnin ja harrastusten ajaksi, joilla on merkittävää merkitystä heidän jaksamiseensa. Näiden poistuttua omaishoitajat luopuvat omaishoitajuudestaan aiemmin kuin ennen ja asiakas siirtyy Pohteen ympärivuorokautisen hoivan piiriin vieden monesti paikan sellaiselta hoidettavalta, jolla ei ole omaishoitajaa.

5. Kilometrikorvausten puuttuminen

Yksityisille kotihoidon palveluntuottajille ei makseta kilometrikorvauksia, mikä heikentää palveluiden saatavuutta haja-asutusalueilla sekä yhdenvertaisuutta. Yksityiset palveluntuottajat eivät pysty tuottamaan kotihoitoa Kuusamon taajaman ulkopuolelle, koska Pohde ei maksa kilometrikorvauksia yksityisille palveluntuottajille. Tämä ei ole tasa-arvoista, vaikka Pohteen oma sääntökirja edellyttää, että palvelut ovat samanarvoisia asiakkaalle tuottajasta riippumatta.

6. Ympärivuorokautisen palveluasumisen peittävyys

palveluasumiseen tulisi päästä kuten Pohde sanoo, että kun asuminen kotona ei ole enää turvallista riittävälläkään tukipalveluluilla, mutta näin ei kuitenkaan tapahdu, koska jonoonkin pääsyn kriteerit ovat käytännössä korkeat (vaikka Pohde toistuvasti väittää toista) ja Pohde tarjoaa paikkaa kaukaa kotoa.

Taloudellisuus- ja tuottavuusohjelmassa asetettu 6 %:n peittävyystavoite ei toteutunut 2025 Kuusamossa. Kuusamossa tilanne on jo nyt 5,7 % ja Pohde on itse myöntänyt sen. Joulukuussa 2025 Pohde itse vähensi samalle 5,7 % tasolle ikäihmisten ympärivuorokautisen hoivan paikat koko maakunnassa, vaikka samalla Pohde myöntää, että maakunnan ikärakenne huomioon ottaen oikeasti tarvittaisiin noin kahdeksan palveluyksikköä lisää maakuntaan. Siis saman verran, kuin Pohde vähensi

virkamiesesityksen pohjalta ensimmäisessä Pohteen järjestämissuunnitelmassa ympärivuorokautisen hoivan paikkoja Pohteen seutukunnissa. Nytkin Pohteen ympärivuorokautisen hoidon palvelupaikkoja on liian vähän ja asiakkaat joutuvat siirtymään toisille paikkakunnille, mikä heikentää läheisverkoston tukea ja lisää turvattomuutta. Kuusamostakin asiakas siirrettiin jopa Himankaan saakka, Pohteen toiseen ääripäähän, kauas omaisista. Pitää muistaa, että monilla asiakkailla on vielä huolehtivia läheisiä ja omaisia, jotka haluaisivat käydä henkilön luona tiiviisti, ylläpitämässä kontaktia ympärivuorokautisessa hoivassa olevaan läheiseensä. Katsomme, että tällainen henkilön siirto kauas läheistään rikkoo ihmis- ja perusoikeuksia:

- *Sosiaalihuoltolain 4 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohtien mukaan asiakkaan etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota muun muassa siihen, miten eri toimintatavat ja ratkaisut parhaiten turvaavat asiakkaan ja hänen läheistensä hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet.*
- *Perustuslain 9 §:n 1 momentin (oikeuden valita asuinpaikkansa) että perustuslain 10 §:n 1 momentin (oikeus yksityiselämään) ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan (oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä) vastainen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaan viranomaiset eivät saa puuttua yksityis- ja perhe-elämää koskevan oikeuden käyttämiseen.*
- *Sote-järjestämislain mukaan sosiaali- ja terveyspalvelut pitäisi järjestää lähellä asiakkaita, ei asuttaa kohtuuttoman pitkän matkan (Kuusamosta Ouluun on pitkä matka) tai vaikeiden kulkuyhteyksien päähän. Laissa on myös todettu, että hyvinvointialueiden pitäisi kuulla omaisia hoitopaikan valinnassa ja huolehtia siitä, ettei omaisten tapaaminen muutu mahdottomaksi välimatkan vuoksi.*

7. Ensihoidon ja kotihoidon vastuut

On huolestuttavaa, että ensihoito ei aina hae potilasta, vaan kotihoidon henkilöstö joutuu kuljettamaan asiakkaita itse. Tämä ei ole turvallista eikä kuulu kotihoidon tehtäviin.

8. Vammaisten asema 65 ikävuoden jälkeen

Kun vammainen henkilö täyttää 65 vuotta, hän siirtyy vanhuspalveluiden piiriin, vaikka tarpeet eivät muutu. Tämä voi johtaa palveluiden heikkenemiseen. Vammaisuuden tulee säilyä palveluiden määrittelyssä iästä riippumatta.

9. Yksityisiltä palveluntuottajilta vaadittava oma sairaanhoitaja

Nykyinen vaatimus nostaa kustannuksia ja voi rajoittaa palveluiden tarjontaa.

Vaatimusta tulee arvioida suhteessa palvelun laatuun ja kustannustehokkuuteen, muun muassa sairaanhoitajan toteuttamaa lääkehoidon laskutusta on vähennetty kahdesta tunnista yhteen tuntiin kuukaudessa per asiakas. Tämäkin lisäkustannus aiheuttaa ongelmia yksityiselle palveluntuottajalle, joka ei saa korottaa hintoja.

10. Tukipalvelut

Vastineessa esitettyjä tukipalveluita ei ole Kuusamossa käytettävissä, ne on siirretty asiakkaan itse ostettaviksi palveluiksi. Kerho- ja päivätoimintaa on heikennetty, muun muassa joului- ja kesäkulut ovat tulleet käyttöön. Niillä viikoilla asiakkaat eivät pääse lainkaan kodin ulkopuoliseen toimintaan ja hoitovastuu näiltä ajoilta siirtyy (sopimatta) kotihoidon henkilökunnalle. Kukaan ei ennakoon sovi ja varmista kuka hoitaa asiakkaat sulkujen aikana.

Kerho- ja päivätoiminnasta on yritetty poistaa toimintakyvyltään heikkoja henkilöitä, sillä perusteella että "heidän toimintansa ei ole enää fyysisesti tavoitteellista."

Kuusamon vanhusneuvosto paheksuu tätä, ja vaatii Pohdetta muistamaan henkilöiden virkistystyksen tärkeyden henkisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta.

Vanhusneuvoston ehdotukset jatkotoimenpiteiksi:

- Tarkistetaan palvelusetelin arvo vastaamaan todellisia kustannuksia.
- Lisätään säännöllisen kotihoidon resursseja ja käyntimääriä.
- Otetaan käyttöön kilometrikorvaukset yksityisille tuottajille.
- Lisätään ympärivuorokautisen palveluasumisen paikkoja Kuusamossa ja kehitetään yhteisöllistä asumista.
- Selkeytetään ensihoidon ja kotihoidon vastuut potilaskuljetuksissa.
- Turvataan vammaisten palvelut iästä riippumatta.
- Arvioidaan sairaanhoitajatyön arvotusta (hintaa) palvelusetelissä ja ostopalvelussa yksityisillä palveluntuottajilla.

Kehittämis- ja keskustelun aiheita:

1. Kesäajan toimintaa kehitettävä.
2. Kuljetuspalvelun kriteereitä alennettava.
3. Pysyvän asumisen kriteereitä yksilöitävä.
4. Omaishoitajien saatava oikea-aikaisia ja yksilöllisiä palveluita.
5. Asiakkaan tulee saada valita asuinpaikkakunta hoitopaikkaa valittaessa.

6. Kotihoidon työntekijöille on taattava riittävä työaika asiakkaan luona.
7. Henkilöstöä riittää, kunhan rakenteet takaavat eettiset työolosuhteet.
8. Huolet on kuunneltava, keskusteltava ja ratkottava, jotta kasvava palveluiden tarvitsijoiden määrä saadaan hoidettua.
9. Asiakkaiden muuttuvat palvelutilanteet olisi hyvä hoitaa ”matalalla byrokratialla” oikea-aikaisesti ja kulloinkin tarvittavilla palveluilla.
10. Pohteelle turvallinen yhteyshenkilö.

Toivomme saavamme palveluiden päättäjien eli virkahenkilöstön keskuudesta yhteyshenkilön, johon voidaan ottaa turvallisesti yhteyttä mieltä painavassa tai haastavassa tilanteessa. Ennen pystyi olemaan matalalla kynnyksellä yhteydessä kuntien perusturvalautakuntaan eri kysymyksissä, nyt vastaavia kanavia ei ole päättäjiin eikä esittelijöihin.

11. Pohteelle asiakasasiahenkilö.

Pohteelle olisi hyvä luoda asiakasasiahenkilö, joka olisi juristikoulutuksen saanut sote-alan asiantuntija auttamaan asiakkaita ja heidän läheisiään sekä henkilökuntaa/palveluntuottajia haastavissa tilanteissa mihin he joutuvat Pohteen kanssa.

Yleisesti toivoisimme avoimempaa ja rakentavampaa suhdetta eri toimijoiden välillä kuin nyt on ollut Pohteen prosesseissa ja päätöksissä, jossa eri toimijat, asiakkaat ja läheiset joutuvat pelkäämään Pohdetta.

Kuusamon Vanhusneuvoston puolesta,

Mika Flöjt
puheenjohtaja

Mervi Tornberg-Karjalainen
varapuheenjohtaja

Tärkeitä ja vaikuttavia asioita on paljon, joista toivomme pääsevämme keskustelemaan asioista päättävien henkilöiden kanssa.

Kiitos!